

1907 nyarán

Hamburg kikötőjének iszamos kockakövein négy ember szorongott a New Yorkba induló Atlantic gőzösre várakozó tömegben – kikhez némi közöm volt

– illetve öten voltak: Jozefin

8 Krulik Zoltán

nagyanyám hasában

ott úszkált apám – lassan

jutottak a fedélzetre, csomagjuk alig, a jegyük rendben, kintről küldték a rokonok még Erdélybe, Aranyágra, ahol Jozefát találta az ifjú lengyel, s mondhatni boldogan éltek, mígnem a bányamolás, az 1906-os – a sűjtőlég után két órával Mihály egyedül támolygott ki az aknán – marasztalták dupla bérrrel, vezető állással, nem állt kötélnek – Innen el! – vette a legszükségesebbeket, az állomásig kocsit fogadott, a jegyeket Hamburgba kérte, indult, hívták a rokonok Amerikába, a Jueszébe – súlyosabb tárgy csak egy rézmozsár volt az idősebbik gyermek, Mihály zsákjában, amit Erdélyből Hamburgig cipelt – csak toporgott a tömeg egy helyben, Jozefa aggódva körbe-körbe pillantgatott, s mintha a hajó is már erősen imbolygott volna ott a dokkban – így mesélték, szinte rosszul lett, s megkérdezte a kapitányt – gondolom persze egy matrózt, még fiatal asszony volt – vagy tisztet – a történet kapitányt említ – meddig is tartana az út oda, a túlpartra ? – az idősebb Mihály addig nem szólt, fegyelmezett, türelmes ember volt, gyengéden nógatta Jozefát tovább, aki nem hagyta annyiban – szó ami szó – a kapitány megállt, biccentett – Asszonyom, úgy három-négy hét, ha jó szelünk van, ahogy mi hajósok mondjuk, s persze, ha nem lesz vihar, jéghegyek, s sorolta a többi tengeri szörnyeket – sodródtak tovább a tömegben, egész a korlátig szorultak, mikor Jozefa hasában megmozdult a gyermek, s a hideg vas húsába nyomódott, le is pillanthatott a mélybe, sikoltott is talán – Nem ez nem megy! – mondta lengyelül vagy románul – egymás közt így beszéltek, ha nem akarták, hogy a gyerekek is értsék – Menjünk vissza! – kiáltotta – Hova vissza? – tromfolt Mihály még türelmesen – Mindegy, akárhová, de innen el! – hörögte, s ezt már anyanyelvén – erdélyi szász volt, s indult is volna, ha a tömeg s a férj erős karja – de nem nyugodott, kiszakította magát, furakodott vissza, szoknyájába kapaszkodva a gyermekek, Mihály hátul, már dühösen – mire a rámpához értek, a hajókürt már dudált, verték a kolompot, húzták a horgonyt, a rokonok integettek, épphogy leértek a partra – lehetett egy kis spórolt pénzük – a jegyeket akkor még nem váltották vissza – mert Dortmundba, aztán Evingbe utaztak – ott született meg apám, így áll a katonakönyvében – Mihály munkát is találhatott, mert itt maradtak egy kis időre, aztán irány Lengyelország, Rzeszów – innen indult a fiú a Monarchiába, de munka, mint akkor, most sem volt, hát bizonyára újságokat böngészett, mint 18 éve, mikor Erdélybe vándorolt, s talált is egy vonzó ajánlatot: bányanyitás a bánhidai medencében, Magyarország, Esztergom-Komárom vármegyében, Galla mellett, tapasztalt munkaerőt keresnek jó

feltételekkel, turuljeligére – sürgönyt váltott, s nekivágott megint, mostmár négy gyerekkel, mert Rzeszówban született Rudolf bácsikám – kaptak lakást, Jozefa szült még három gyermeket, Mihály is előrelépett a ranglistán, s klaninétozott reggelente, megtanult magyarul a lengyel, román, szerb, német után – szépen rótt soraiban inti apámat, ki akkor Pápán tanulatott – Legalább sátoros ünnepkor illenék már hazajönnöd, fiam! – fiatalon meghaltak mindketten, valamilyen mérgezésben, zavaros ügy volt, a legenda egy vajákos asszonyról szól, perre is készültek, exhumálás – aztán belenyugodtak, minden apám nyakába szakadt, egyetlen keresőre, kiiskoláztatta, férjhez adta a többieket, persze már ők is meghaltak mind, mint apám is, ott nyugosznak az újtelepi temetőben – a rézmozsár még megvan, anyám halála előtt szépen kifényesítette
2000-ben

Irma

haldoklott már, mikor apám a háborúból megjött, szanitéc volt, ölnie nem kellett – pálinkát itattak vele, öklendve nyelte szegény, akkor már nem voltak gyógyszerek – agydaganat vitte el, harminc éves törékeny masamód, testét száнкón húzta apám 45 telén, a temető közel volt, aztán, ahogy a gyászévnek vége, 46-ban esküdtek, s Irma helyére anyám költözött – nem sokáig élvezték a régi házat, apám műhelyét, mert a Bánya után a Birodalom lett az úr – elvették, utcára kerültek hárman nővéremmel, s Lencsis is szélnek eresztették, ki még a régi világban, mikor apámnak jól ment Ágneszt öltöztette s ellátta a házat - a Kálvária hegyen, Gallán, a Vértesekben, egy lejtős kis utcában – ahol három évig éltünk - apám vitt kezében, karján anyámmal a szülés után gyalog, a kórháztól úgy 4-5 km - kis kert, a Vurcer hentesé volt – a hegytetőn, hozzánk közel akkor még állt a Rom, lyukas templomnak hívtam pár évesen – nővérem zongorája betöltötte egyetlen szobánkat, a kamrában volt a kád, mit nagyapám készített, vizet az artézi kútról hordtak felváltva, messziről, Ágnes nagyon utálta – a konyhán osztoztak, apám szabott, anyám főzött, vasalt, villany is volt, ujjamat próbálgattam a kis titkos lyukakba, a kertben homokozó nekem, állatnak ketrecek, egy csirke volt csak, azt is szélnek eresztettem, ráadásul fölfelé szaladt – *pipi óla el pá* – ahogy anyámnak mesélem – meg a nyúl, de az inkább olyan, mint egy álom emléke – húsvét után sírva – a kis ól lécei felfeszítve – a *róka vihette el*, mondták – aztán egyszer én is eltűntem, egy kis *biciglin*, háromkerekű volt, piros, a szomszéd gyerek mutogatott, a kapu nyitva, s gurultunk a domb kanyargós utcáin egész Galla centrumáig, ott állt valahol a zsinagóga is, szemben a mozi – a *Szabadság* – előcsarnokában kerekeztünk körbe-körbe színes plakátok, képek, rézkorlátok közt – tavaly, mikor Mindenszentekkor arra jártam, a busz párás ablakán át csak hűlt helyét, s itt-ott, ahogy a *Szabadság* romjain a szemétdombok

füstölögtek – még egy visszajáró, ez is mindig álmomban, egy udvar, hová nem tudom hogyan jutottam, szanaszét csupa ismeretlen tárgyak, a fűvön óriástölcsérek, s a kertben kövér macskák sétálnak – más nincs e korból, illetve mégis, még egy, mely annyira megigézett minden vasárnap, ahogy

10 körbe forgott az oltáron, ezüstje-kékje, kis ajtaja volt kulcsos zárral, s ha kinyílt, megindultak feléje – aztán a hentes is felmondott, lejjebb költöztünk a Fekete gyémánthoz közel, jó étterem volt az üzletsoron – udvari házba, hová nagyapám, ki mindenhez értett és bácsikám Antal, a Körmendy ágból – vizet vezettek, nagyobb is volt a tér, tágas szobák, nagy konyha, a Város utalta ki, a Tanács, s beköltöztünk már, mikor egy asszony odaszólt anyámnak, a túlsó végen lakott – *ne érezze annyira otthon magát fiatalasszony, abban, amit a párt nekem adott* – anyám, szegény-naiv, nem vette, hisz neki a Város, veszekedett is vele, aztán jött egy végzés, futár hozta, nem postás, hogy *1954 szeptember 7-én* – ez aznap volt – *délig ki kell hurcolkodnia, s, hogy költözzön odébb, mert ez Tóth-Bucsokiné tulajdona*, az odébb egy lepusztult helyiség volt, az udvar túlsó oldalán, anyám persze nem tett semmit, egyedül volt otthon – mi minden járhatott fejében – mikor két géppisztolyos ember, egy hivatalos s a fogdmegek – *mivel a felszólításnak nem tett eleget* – olvasta amelyik olvasni tudott, s kiraktak minket szakadó esőben – a helyiség a gettó volt, ide zsúfolták be 44-ben kit senki nem bújtatott – e nyomasztó tér most minket fogad, mármint a vizes bútorok, asztalok, székek, a zongora – egymás hegyén – zár sem volt az ajtón, csak egy kötél – engem a Hetes-telepre vittek nagyanyámékhoz, mindaz ami itt történt, nem éltem át – virágok, bokrok közt rigót kergettem, s hogy volt jázmin is, csak most, ahogy illatozik a kertünkben – itt tölthettem néhány hetet, hónapot, bicikliztem a Tulipán utcában, a kertben Kálmán-körte, ha hintáztam a Ripp mindig ugatott, a fehér rácsos kőkerítésre, a kútra, s hogy itt is voltak templomok, igen – egy kis tóra, erdőre, s másra is, mit már le nem írhatok – aztán mivel a lakásügy sehogy, nagyapám elcserélte a házat a Szél családdal, s Újvárosba költöztünk háromszobásba, mit 51-ben a *rabok* – a nagyiek innen már nem, szüleim még egyszer, mikor Pestre, én még megvagyok, s hogy most így a férfikorban a Titkok kertjére – pozanok, tubák, kürtök, trombiták – Pünkösöd volt, a sváb rezesbanda pihent